

Presentatie 9 oktober 2018 ter gelegenheid van de Raadsontmoeting

Het is mij een genoegen om in de gelegenheid gesteld te worden om u informatie te geven over één van de belangrijkste historische fenomenen van de gemeente Renkum, namelijk de papierindustrie. Hiermee bedoeld ik niet alleen de huidige industrie, maar vooral de geschiedenis. De papiermakers van vroeger werden nl. aangeduid als “fabriceurs” en hun ambacht was de industrie van destijds.

Tot de val van Antwerpen in 1585, tijdens de 80-jarige oorlog, werd er in ons land geen papiergemaakt. Ik ga hierbij voorbij aan de papiermolen in Gennep, want dit hoorde toen tot het gebied van Kleef en dus Duits gebied.

Als handelsland werd het benodigde papier uit het buitenland betrokken waarbij Antwerpen een belangrijke rol speelde. Maar toen die handel met Antwerpen wegviel en dus ook het werk van de papiermakers minder emplooi had, waren er 2 papiermakers die naar het noorden trokken. Dit waren Hans van Aelst en Jean Dupuis. De laatste trok naar Alkmaar en is de grondlegger van de Zaanse papiermakerij. Zijn collega begon in Zwijndrecht en Dordrecht en kwam in 1591 naar Arnhem. In 1595 werd de eerste papiermolen in Renkum opgericht. Dit was de molen “Achter de herberg de Bock”. Daarna volgden vele molens aan de Renkumse en Heelsumse beken. Ik kan nu een uitgebreid verhaal houden over de ontwikkeling van de papierfabriceurs in deze gemeente, maar daarvoor verwijs ik liever naar de tijdelijke papiertentoonstelling in de Dorpsstraat in Renkum. Deze zou tot eind deze week nog te zien zijn, maar met steun van Smurfit Kappa Parenco kan het tonen van deze interessante tentoonstelling over de geschiedenis van Renkum en het papier langer open blijven.

Hiermee kom ik tot de kern van mijn exposé. Renkum, en dan bedoel ik niet alleen het dorp maar de hele gemeente, is door de eeuwen heen sterk verbonden geweest met de papierindustrie. Door de unieke ligging van de gemeente, op de Zuidelijke Veluwezoom, waar de natuurlijke beken zorgde voor “waterkracht” konden watermolens worden gebouwd. Deze molen werden voor vele ambachten gebruikt. Er werd graan gemalen, maar ook vollersmolen, oliemolens en nog diverse andere molens werden aan de beken gebouwd. Om voldoende kracht te kunnen verkrijgen van het water was een verval van ca. 2 meter vereist. De oorspronkelijke beken liepen echter geleidelijk door het dal, maar de mensen waren toen ook al vernuftig. Aan de zijkanten van de dalen werden beken opgeleid zodat kunstmatig het verval werd beïnvloed. Hierdoor konden er meer molens achter elkaar gebouwd worden aan dezelfde beek.

Ook werden molens door de tijd heen veranderd van productieproces. Het is regelmatig gebeurd dat een graanmolen of een vollersmolen werd omgebouwd naar een papiermolen, of anders om. Dit had alles te maken met de toenmalige economie.

Vorige week is de jaarlijkse Themadag van de stichting Papiergeschiedenis Nederland in Renkum gehouden. Tijdens deze dagen komen 30 tot 40 mensen samen die zich op een of andere wijze bezig houden met de papierhistorie. Dit maal was het onderwerp “energie” en werd uitgebreid gesproken over de energietransitie van handkracht, via water, wind en stoom tot de mogelijkheid van geothermie. Na het gewone programma zijn de deelnemers allemaal naar het tijdelijke museum in de Dorpsstraat gegaan en de algemene reactie was dat dit een uitstekende eerste aanzet is voor een blijvend museum.

De plaats werd echter als een belemmering gezien, omdat de bereikbaarheid in een winkelstraat niet optimaal is.

Samen met ambtenaren van de gemeente hebben wij, de Vrienden en Papiergeschiedenis en Papiergeschiedenis, onderzoek gedaan naar de verschillende locaties die binnen de gemeente mogelijk leken voor een papiermuseum. Een van de plaatsen waar naar is gekeken is de voormalige papier-watermolen Quadenoord. De koppeling met het verleden is hier fantastisch. Helaas is het gebouw slechts een bouwval waar voor minstens 1,5 miljoen geïnvesteerd moet worden. Daarnaast is de infrastructuur onvoldoende en is er geen kruisbestuiving met anderen.

Voor het voormalige klooster ligt deze situatie echter geheel anders. Het gebouw staat er en ligt dicht bij het centrum van Renkum, het pontje, i.v.m. het SmalSpoormuseum aan de overkant van de Rijn (aanbieden van een dagarrangement) en heeft een goede aanrijdroute. Ook parkeerruimte is hier te creëren.

Bij de verkoop van het klooster is het hopelijk mogelijk om een constructie te bedenken waardoor de koper het museum ruimte geeft. De gemeenste kan de wens, dan wel eis, formuleren dat de koper een plan moet indienen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Eén belangstellende (MD2A) heeft reeds verschillende keren toegezegd een ruimte voor het museum in de plannen op te willen nemen en deze "om niet" ter beschikking te willen stellen.

Ook aan andere belangstellenden kan een dergelijk constructie gevraagd worden.

Sinds 9 jaar is een werkgroep bezig, bestaande uit 6 maatschappelijke stichtingen, met plannen om een papiermuseum op te richten.

Deze activiteit is vorig jaar nogmaals schriftelijk ondersteund door de directie van papierfabriek Schut, Parenco en de stichting Papiergeschiedenis Nederland. Hoewel deze stukken aan de Raad ter hand gesteld zijn voeg ik deze hierbij.

Een papiermuseum in Renkum zal tevens een Nationaal museum zijn omdat in Nederland, in tegenstelling tot veel omringende landen zo'n museum nog niet bestaat.

De activiteiten van de stichting Papiergeschiedenis Renkum-Heelsum kunnen dan door het museum overgenomen worden. Dit behelst onder anderen de educatieve activiteiten, zoals het geven van lessen in het scheppen van papier voor schoolklassen, maar ook kunnen dan workshops, lezingen e.d. aldaar plaatsvinden.

Ik hoop u hiermee enig inzicht gegeven te hebben in het belang dat een Papiermuseum voor Renkum kan hebben.

In de speech van burgemeester Schaap bij de opening van de pop-up tentoonstelling zei ze, een papiermuseum hoog op de agenda staat en sprak ze de hoop uit voor de komst van een blijvend papiermuseum. Het is goed te lezen dat in het coalitieakkoord staat dat men het gemeentelijk vastgoed wil koppelen aan maatschappelijke doeleinden. Volgens ons zijn er 4 opties m.b.t. het kloostergebouw denkbaar.

Optie 1

De gemeente Renkum geeft het voormalige kloostergebouw voor een bepaalde of onbepaalde tijd in bruikleen aan het papiermuseum, dat tevens zorg draagt voor het (groot)onderhoud. De westvleugel van het gebouw kan gesloopt worden. De gemeente benadert een ontwikkelaar om op het resterende perceel woningen te realiseren. De gemeente incasseert op die manier inkomsten.

Optie 2

De gemeente verkoopt het perceel aan een derde met uitzondering van het kloostergebouw excl. de westvleugel.

Optie 3

De gemeente verkoopt het perceel met opstal en neemt in de overeenkomst een clause op, dat het kloostergebouw excl. de westvleugel beschikbaar blijft voor een papiermuseum.

Optie 4

De gemeente verricht een haalbaarheidsonderzoek m.b.t. het papiermuseum in het kloostergebouw, bespreekt de resultaten met onze stichting, overlegt met de provincie over de mogelijkheden en besluit vervolgens hoe om te gaan met de verkoop. Zie o.a. het verzoek van Heemkunde. Zoals

gezegd: de nieuwe directeur van Smurfit Kappa Parenco heeft gezegd mee te willen denken over steun voor een papiermuseum.

Ik verzoek u bij het college hiervoor te pleiten? De tijd is kort, omdat een beslissing van het college deze maand verwacht wordt.

Natuurlijk wil ik graag nu vragen van u beantwoorden, maar ik vraag u ook om eventuele vragen die later bij u opkomen door te geven. Daarnaast verzoek ik u het standpunt van alle fracties aan ons bekend te maken op het mailadres van de Vrienden: vriendenpapiermuseum@gmail.com. Dit is voor ons belangrijk om de haalbaarheid van een Nationaal Papiermuseum in Renkum nader te kunnen onderzoeken.

Tot slot bied ik u aan een korte lezing voor u te houden om u op de hoogte te brengen van het belang dat de papierindustrie voor deze gemeente gehad heeft in het verleden en in de toekomst.